

1994. augusztus 12. - **A normális iskola**

Van Pesten egy gimnázium, amit a kívülrőlők egy része kisegítő iskolának titulál, de akik belülről ismerik, azok szerint „tök jó”. A szülők nem hisznek a szemüknek, a neveletlen gyerekek imád iskolába járni. Csoda történt? Az itteni tanerők hősök vagy bolondok, hogy átlagos fizetésért reggeltől estig dolgoznak?

Az iskola

Az épület még művelődési háznak is rossz, nem hogy iskolának, alumínium, üveg, műanyag és beton kombinációja. Az itt működő Belvárosi Ifjúsági Ház 1990-ben szűznemzéssel létrehozta a Belvárosi Tanodát. Az alapítványi iskola elé azt a célt tűzték ki, hogy megkísérlik a lehetetlent: azoknak a diákoknak a kezébe adnak érettségi bizonyítványt, akiket már mindenünnen eltanácsoltak. A skála széles: nehezen nevelhető, sérült, neurotikus és — horribile dictu — drogos gyerekek alkotják a mintát. Egy szempontból mindegyikük hasonlít: kiéhezettek a szeretetre. Az iskola híre gyorsan terjedt. Ki innen, ki onnan, de a legtöbben barátaiktól szereztek tudomást a tanodáról. Egy sajátos szubkultúra informális csatornáin jutott el az érdekeltekhez a jel: ez a gimi buli, itt a helyed!

Induláskor a tanári kar és a diákság együtt verbuválódott. A gyerekeket egy kereső program során „gyűjtötték”: elkérték a középiskolákból kimaradt diákok listáját. Esettanulmányokat készítettek, és igyekeztek kideríteni, hogy milyen volt az az iskola, amelyikbe szívesen járnának ezek a gyerekek. Évente százával maradnak ki egy-egy középiskolás évfolyamból, hogy e téren mi a jelenlegi pontos helyzet, azt nem sikerült kideríteni, mert sem a minisztérium, sem a főváros illetékesei nem tudtak érdemi formációt adni.

Az iskola alapítói egy csapásra két legyet ütöttek: nappali és egyéni tagozatot indítottak. Mindkét helyen ugyanolyan érettségi bizonyítvány szerezhető, mint bármely más gimnáziumban. Nem könnyű bekerülni a tanodába. Több mint ezren jelentkeztek, s száznolcvanukat hívták be felvételizni. Ez azonban nem tudásszintfelmérés, hanem amolyan ismerkedő beszélgetés, melyről nem egy aspiráns pityeregve jön ki. No nem azért, mert bántották, vagy valamit nem tudott, hanem mert életének fontos részletét, személyiségének érzékeny pontját érintették a gyógyítás szándékával. „Nem volt vészes, de nagyon nehéz hat ember előtt ilyen dolgokról beszélni” — mondja egy felvételiző leányzó, nagyot szippantva cigarettájából. Vajon ő is egyike lesz a tízeknek? Annak a szerencsés tíznek, akit ebben az évben felvehetnek. Ez a jelentkezők egy százaléka.

— A 16 és 22 év közöttiek jöhetnek számításba — mondja az igazgatónő, Győrik Edit. — Csak olyan gyereket veszünk fel, aki már kimaradt valamilyen középiskolából. Az a döntő, hogy milyen az élethelyzete, a pszichés állapota, s netán ez az utolsó esélye. Vállalnunk kell annak az ódiáját is, hogy ha valakit nem veszünk fel, utcára kerül vagy kábítószert vesz. Képtelenek vagyunk az egész főváros ilyen jellegű problémáit megoldani.

Elvek és módszerek

Hagyományos évfolyamok és osztályok nincsenek, vannak viszont 6-8 fős kiscsoportok. Az órarend egy kifüggesztett csomagolópapíron. Ha valaki unatkozik az órán, kimehet rágyújtani,

vagy hallgathatja a walkmanjét.

Egy sarokban Papp Péter matematika-fizika szakos tanár korrepetálja a vizsgára készülőket. Ő azért választotta ezt az iskolát, mert a saját elképzelései szerint akar tanítani. Kemény bírálattal illeti a társadalmat, mely nem kultiválja a számoláshoz szükséges gondolkodásmódot és a matektanárokat, akik kudarchelyzetbe kergetik a diákokat, s valóságos gátakat építenek ki bennük a számolás ellen. Holott a matematikaóra is a tanár-diák közötti interakcióra épül, itt is cserélődnek érzelmek, s az a jó, ha a matektanár szolgáltatását a tanítványok nem találják kellemetlennek, sőt az órái kellemesek. „A diákokkal úgy kell beszélni, mint egy másik emberrel” — vallja.

„Nem egyetlen pedagógiai-pszichológiai elméletre építettük az elvi-módszertani apparátusunkat magyarázza Győrik Edit. — Többek között a Waldorf-, a Rogers- és a Gordon-iskola elemeit alkalmazzuk. Gordon a hagyományos hatalmi viszony helyett egyenrangú partneri kapcsolatot ajánl. A tanár csak segítő, mozgósító szerepet játsszék, s az interakciókat a diák irányítsa. A tanár a biztonságos légkör megteremtésével, a megerősítéssel bontakoztatja ki a gyerek személyiségét. Rogers nagyon fontosnak tartja a hitelességet. Egy fáradt tanár akár melegebb éghajlatra is elküldheti tanítványát, de meg kell találnia az alkalmat arra, hogy tanítványától elnézést kérjen.”

A tanodai órákon nyüzsi van: arra törekednek, hogy mozgósítsák, kérdésekre sarkallják a gyerekeket. Ez kitérőkkel jár, de aktivizálja a hallgatókat.

Gyakorlatilag minden diák egyénre szabott tananyag alapján tanulja a tárgyakat, s abban mélyül el, amit a legjobban kedvel. A hangsúlyt az iskolai munkára helyezik, házi feladatot alig adnak. „Nem olyan gyerekek ők, akik otthon tanulnának — magyarázza tárgyilagosan az igazgatónő. — Egyébként is ebben a korban szerelmesnek kell lenni, és meg kell ismerni az életet. Valahogy így vagyunk a fegyelmezéssel is. Parancsolás nincs, kérjük őket, és mindent megbeszélünk. Kevés szabály van, de azt betartatjuk. Három igazolatlan nap után megválnak egymástól.” Ennyit viszont elég nehéz összeszedniük, mert ha valaki nem megy be, de aznap 11 óráig telefonál, igazoltnak tekintik a napját.

A szabály- és normakövetés okozza a legtöbb gondot. Eleinte kis hazugságokkal igyekeznek bemérni a határokat, de tapasztalják, hogy átlátnak rajtuk. „A legkisebb füllentést is észreveszik. Nem tudom, hogy csinálják, talán az ördöggel cimborálnak” — mondja egy maturandus. Hosszú tanulási folyamat során sajátítják el a másság elfogadását. Saját szubkultúrájukban ragyogóan kommunikálnak, de ha valaki más, mint ők, azzal szemben nagyon intoleránsak. Ezért is fontos a szeretetteljes, az elfogadó légkör. Ilyen minta mellett a többi már szinte „technikai” dolog az igazgatónő szerint.

Az iskolában kötelező a tegeződés tanár és diák között, s a három lépés távolságot egyébként sem kötelező betartaniuk.

A végzősök ballagása itt is az ismert nóta kíséretében zajlik, sokan hullatják könnyeiket, de ünnepi beszéd nincs. Gitárszóra énekelnek, végül ruhástól megmártóznak az iskola medencéjében. Az igazgatónő másodiknak csobban, ünneplőstől, nem önszántából. A kívülálló számára már-már túlzás ez a közvetlenség, de az igazgatónő szerint nekik nem kell lemenniük „kutyába”, s nagyon nagy tekintélyük van.

Az oktató-nevelő munka a diák-tanár párok rendszerére épül. Év elején a diákok párt választanak, s kialakul egy szoros duál-unió, amiből mindig a leválás okozza a legnagyobb gondot. A folyamat kezdetétől erre készülnek, és közösen tervezik a tanuló jövőjét. A tanár minden héten megbeszéli párjával a történeteket, de a teljesítményt a diák minősíti, neki kell kimondania: ezen a héten lusta dög voltam.

A szülők

E folyamatba a szülők is bekapcsolódhatnak a szeánszon. Ez amolyan sajátos szülői értekezlet, melyen gyakran kiderül, hogy sok esetben az ő betegségük tünete a gyermek rossz helyzete. Családterápiára viszont nem vállalkozhatnak. A tanárok a gyerekekkel vannak sajátos szerződéses kapcsolatban. A fiatalok önbizalmának és önismeretének erősítésével kívánják elősegíteni a családtól való leválást, azt, hogy megálljanak a saját lábukon. A szülők meglepődve tapasztalják gyermekük gyors és látványos javulását s egyre gyakrabban fogalmazznak ők is így: „Ez a normális iskola!”

A tanárok azért tudják, hogy idekerülni nem jó dolog. Ők azokkal foglalkoznak, akikről máshol már lemondtak. Ilyen történeteket tudnának mesélni, de nem feladatuk hogy az ország tanügyének szennyését teregessék. Ők szeretik tanítványaikat, hisznek bennük, és érettségi bizonyítványt adnak nekik.

Az igazgatónő térdén mappa és boríték: címezi az elutasító leveleket. Látom rajta, hogy majd meghasad a szíve, de keménynek kell lennie. Tíz férőhely az tíz. Százhetven levelet kell megcímeznie. ZÉTÉNYI ZOLTÁN